

„საადვოკატო გამოძიების“, როგორც სამართლებრივი ინსტიტუტის იურიდიული ბუნება

ვლადიმერ მაჭარაშვილი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, დოქტორანტი

საკვანძო სიტყვები: ბრალდებული, ადვოკატი, თეორია

2009 წელს საქართველოს პარლამენტმა, მრავალწლიანი მუშაობისა და ანალიზის შემდგომ, მიიღო ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. ახალი კოდექსის მიღებისას საზოგადოებასა და სისხლის სამართლის სფეროთი დაინტერესებულ პირებში გაჩნდა იმედი იმისა, რომ ახალი საპროცესო კანონი იქნებოდა უფრო მეტად დახვეწილი, განახლებული და უკეთ დაარეგულირებდა სამართლებრივ ურთიერთობებს, ვიდრე წინათ მოქმედი კოდექსი. ალბათ აზრიც ის არის ახალი კანონის შემოღებისა, რომ ის უნდა იყოს უფრო მეტად მოქნილი და ეფექტური პრაქტიკაში გამოსაყენებლად.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონი რადიკალურად განსხვავებულია მანამდე მოქმედ კანონთან შედარებით, რამაც, რიგ შემთხვევაში, სამართლის სფეროში მოღვაწე იურისტებიც კი დააბნია და უჭირთ ახალ კანონთან ადაპტირება, რადგან ბევრი ნორმა, რომელიც მანამდე არსებობდა დღეს საერთოდ აღარ არსებობს და თითქოს იქმნება შთაბეჭდილება, რომ დღეს მოქმედი კოდექსი უფლებრივად ნაკლებია და ვერ უზრუნველყოფს სამართალწარმოების ეფექტურ და ჯეროვან მუშაობას.

1998 წლის საპროცესო კოდექსში ცალკე თავი ეთმობოდა ბრალდებულის უფლებებს, რომელთა ერთობლიობაც ქმნიდა საფუძველს გვევარაუდა, რომ მინიჭებული უფლებებით დაცვის მხარეს სისხლის სამართლის საქმეზე შეეძლო ჩაეტარებინა

„დამოუკიდებელი გამოძიება“. მართალია, ხსენებულ კანონში არ მოიძებნებოდა ჩანაწერი „საადვოკატო გამოძიების“ შესახებ, თუმცა ნამდვილად იყო შესამჩნევი, რომ ხელისუფლების მისწრაფება იყო, დაცვის მხარე აქტიურად ყოფილიყო ჩართული პროცესის მიმდინარეობაში, რისი გარანტორიც იყო კანონმდებლის მიერ დაცვისათვის მინიჭებული უფლებების ერთობლიობა.

ამ ორი კანონის შედარება ცხადყოფს, რომ ძველ კანონში დაცვის უფლებები უფრო მრავლად იყო წარმოდგენილი, ხოლო ახალ კანონში შესამჩნევად ნაკლებია, თუმცა აქვე უნდა დავძინოთ, რომ რადგან კანონში პირდაპირ არ არის მითითებული ბრალდებულისათვის კონკრეტული უფლების მინიჭების შესახებ, ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ დაცვის მხარეს მოესპო კონკრეტული ქმედების განხორციელების შესაძლებლობა. მოქმედი საპროცესო კოდექსის 38-ე მუხლის მე-16 ნაწილში აღნიშნულია, რომ „38-ე მუხლში ჩამოთვლილი უფლებები არ ზღუდავს ბრალდებულის უფლებას, განახორციელოს ყველა სხვა უფლება, რომელიც მას საქართველოს კანონმდებლობით, მათ შორის, საერთაშორისო ხელშეკრულებებით აქვს მინიჭებული“.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, დაცვის მიერ „დამოუკიდებელი გამოძიების“ ჩატარების შესაძლებლობას 1998 წლის საპროცესო კანონი უკვე ითვალისწინებდა, რასაც ამყარებდა ამავე კანონის 129-ე მუხლი, სადაც ნათქვამი იყო რომ დამცველს, აგრეთვე დაზარალებულს, სამოქალაქო მოსარჩელისა და სამოქალაქო მოპასუხის წარმომადგენლებს უფლება აქვთ: შეაგროვონ მათ მარწმუნებელ პირთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვისათვის საჭირო ცნობები, მათ შორის, გამოავლინონ და შეკითხვები დაუსვან კერძო პირს, რომელიც ჯერ ოფიციალურად დაკითხული არ არის; გამოითხოვონ ცნობა, დახასიათება და სხვა დოკუმენტი სახელმწიფო ან კერძო დაწესებულებიდან, საწარმოდან ან ორგანიზაციიდან, რომე-

ლიც ვალდებულია შეასრულოს ასეთი მოთხოვნა; მიმართონ მცოდნე პირს, გამოთქვას თავისი აზრი საქმის გამოწამოჭრილი სპეციალური საკითხის განსამართავად, ჩატარებული ექსპერტიზის შესაფასებლად და შუამდგომლობის დასასაბუთებლად; მოიწვიონ ექსპერტი, ასევე საფინანსო-საბუღალტრო ექსპერტი დასკვნის შესადგენად; ისარგებლონ კერძო დეტექტივის მომსახურებით მტკიცებულების მნიშვნელობის მქონე ცნობების მისაღებად.

ზემოხსენებული ჩანაწერი, გარდა იმისა, რომ საკმაოდ დემონსტრირებას ახდენდა დაცვის უფლებებისა, საინტერესო იყო იმითაც, რომ 1998 წელს მიღებული საპროცესო კანონი ცნობდა „კერძო დეტექტივის“ ინსტიტუტს და დამცველს უფლებას აძლევდა ესარგებლა კერძო დეტექტივის მომსახურებით. მართალია, საპროცესო კანონი არ განსაზღვრავდა კერძო დეტექტივების სამართლებრივ მდგომარეობას, თუმცა კანონში ამ ინსტიტუტის არსებობა წარმოადგენდა კანონმდებლის მზაობას გაეზარდა დაცვის უფლებრივი გარანტიები, რაც სამართალში აშკარად წინ გადადგმულ ნაბიჯს წარმოადგენდა. კერძო დეტექტივის ინსტიტუტის მეშვეობით დაცვის მხარეს კანონიერად და აქტიურად შეეძლო ჩაეტარებინდა დამოუკიდებელი გამოძიება.

მართალია, დღეს მოქმედმა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმა დაცვის უფლებებში შემოიტანა ახალი ტერმინი „გამოძიება“, თუმცა სამწუხაროდ, აღარ არის არანაირი ჩანაწერი კერძო დეტექტივის ინსტიტუტის შესახებ, რაც, ვფიქრობ, მიუთითებს დღეს მოქმედი კანონმდებლობის ნაკლოვანებაზე, რადგან შეიძლება გაჩნდეს მოსაზრება, რომ ახალმა კოდექსმა არა თუ ვერ გააფართოვა დაცვის უფლებების არეალი, არამედ შეიძლება ვერც კი შეინარჩუნა ის, რაც ძველად იყო.

ჩვენი კვლევის უშუალო საგანს წარმოადგენს საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის შესწავლა, რომელიც უშუ-

ალო კავშირშია დაცვის უფლების განხორციელებასთან. ამ მიმართლებითაც დიდი ცვლილებებია შესული ახალ კანონში და სრულიად სხვაგვარად არის წარმოდგენილი.

საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის არსებობა უდავოდ ნოვატია სისხლის სამართლის პროცესში. დაცვის მხარეს მიენიჭა უფლებამოსილება ჩაატაროს გამოძიება. ანუ თვითონ, დამოუკიდებლად მოიპოვოს მტკიცებულებები და არ იყოს დამოკიდებული გამოძიებლისა და პროკურორის კეთილ ნებაზე. დაცვის ეს უფლება გარანტირებულია საპროცესო კოდექსის 38-ე მუხლის მე-7 ნაწილით, სადაც აღნიშნულია, რომ ბრალდებულს უფლება აქვს „დამოუკიდებლად ან ადვოკატის მეშვეობით ჩაატაროს გამოძიება, კანონიერად მოიპოვოს და წარადგინოს მტკიცებულება ამ კოდექსით დადგენილი წესით, მოითხოვოს საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება და გამოითხოვოს მტკიცებულება, რომელიც საჭიროა ბრალდების უარსაყოფად ან/და პასუხისმგებლობის შესამსუბუქებლად. მონაწილეობა მიიღოს მისი ან/და მისი ადვოკატის შუამდგომლობით ჩატარებულ საგამოძიებო მოქმედებაში, მოითხოვოს ადვოკატის დასწრება მისი მონაწილეობით ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედებების დროს.“

საქართველოში სისხლის სამართლის სფეროში მოღვაწე იურისტები დიდი ხანია, საუბრობენ საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის რაობაზე, მის მნიშვნელობაზე, თუმცა სამეცნიერო შრომები საკითხის სრულყოფილი გამოკვლევისათვის და საფუძვლიანი შესწავლისათვის ჯერჯერობით არ ჩანს.

მზარდი ინტერესისა და მომხდარი დადებითი ცვლილებების ფონზე, საადვოკატო გამოძიების ფარგლებში გაჩნდა შესაძლებლობა, განვიხილოთ საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის მნიშვნელობა, როგორც თეორიულ ისე პრაქტიკულ და ნორმატიულ – სამართლებრივ სიბრტყეზე.

ცალსახად უნდა დავადასტუროთ,

რომ 2009 წელს მიღებულმა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა ახალი ინსტიტუტის (სადვოკატო გამოძიება) შემოღებით, ერთი შეხედვით შეეცადა დაებალანსებინა წინათ მოქმედ კოდექსში არსებული დაცვის უფლების გარანტიები და თითქოს სურვილი იყო გაეძლიერებინა კიდევ, მაგრამ საკითხავია, როგორი ასახვა ჰპოვა მან პრაქტიკაში.

საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის შექმნასა და ჩამოყალიბებას გააჩნია თავისი ისტორია. ჯერ კიდევ შორეულ წარსულში რუსი მეცნიერები ნ.კ გორია და ვ.ტ ტომინი თვლიდნენ, რომ „დამცველს აუცილებლად უნდა მიეცეს უფლება, ჩაატაროს დამოუკიდებელი გამოძიება“¹. პრობლემის ისტორიულ ასპექტებზე ყურადღების მიპყრობა საშუალებას გვაძლევს, უფრო ღრმად და საფუძვლიანად გავიგოთ მისი არსი, მნიშვნელობა და როლი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

საადვოკატო გამოძიების კონცეპტუალური საკითხები საქართველოს კანონმდებლობაში 1998 წელს მიღებულ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ჩაიდო. ხსენებული კოდექსის მე-15 მუხლის თანახმად: „სისხლის სამართლის პროცესი ხორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჭიბრებითობის საფუძველზე. მხარეებს სრული თანასწორობის საფუძველზე უფლება აქვთ, წარმოადგინონ მტკიცებულებები, მონაწილეობა მიიღონ მათ გამოკვლევაში, დააყენონ შუამდგომლობა და აცილება, გამოთქვან საკუთარი აზრი სისხლის სამართლის საქმის ნებისმიერ საკითხზე.“

ზემოხსენებული ჩანაწერი იმთავითვე იყო რაციონალური და პროგრესული მიდგომა. მათი მიზანი იყო დაცვის უფლების გაზრდა, უფრო მეტი ჩართულობა პროცესში და სრულად მოქცევა შეჭიბრებითობისა და თანასწორობის პრინციპში. ჯერ კიდევ 1987 წელს ამერიკელი მეცნიერი კ. ბრედლი ხაზს უსვამდა და აღნიშნავდა რომ „შეჭიბრებითობის ბალანსი ვერ იქნება

1 Томин В.Т., 1996. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РСФСР/Научи. М., стр. 88.

დაცული თუ ბრალდებისა და დაცვის მხარეები დამოუკიდებლად არ ჩაატარებენ გამოძიებას“.²

1998 წლიდან სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში შედიოდა ცვლილებები, ფართოვდებოდა დაცვის მხარის უფლებები და ახალი კოდექსის შემოღებით მან მიიღო საბოლოო და მკაფიო სახე.

სანამ უშუალოდ დავინწყებდეთ „საადვოკატო გამოძიების“ ინსტიტუტის ცნების განსაზღვრას, მანამდე საჭიროა, იგი განვასხვავოთ თანამედროვე სამართალში არსებული ისეთი ტერმინებისაგან როგორცაა: პარალელური გამოძიება, ალტერნატიული გამოძიება და კერძო საადვოკატო საგამოძიებო ზომები.

ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ ერთი მხრივ, ამ ჩამოთვლილი ტერმინებიდან არცერთი არასოდეს არ გამოყენებულა ქართულ კანონმდებლობაში, მეორე მხრივ კი, ყველა ამ ჩამოთვლილ ტერმინს არ გააჩნია უფლება არსებობისა არც თეორიაში და მითუმეტეს არც პრაქტიკაში.

ე.წ „პარალელური გამოძიება“, თავისი შინაარსობრივი გაგებით ნიშნავს, რომ დაცვის მხარე გამოძიებას ატარებს სახელმწიფო გამოძიების პარალელურად. ამ სახით ასეთი საადვოკატო გამოძიება წარმოადგენს ავტონომიურ, დამოუკიდებელ სახელმწიფო ორგანოების მიერ ჩატარებულ გამოძიებასთან დაუკავშირებელ გამოძიებას. ამ შემთხვევაში „პარალელური გამოძიება“ თავისი არსით მოწოდებულია, შეცვალოს გამოძიება, რომელსაც სახელმწიფო ორგანოები აწარმოებენ.

ზემოხსენებულის გათვალისწინებით დაცვის მიერ ჩატარებული „პარალელური გამოძიება“ განსხვავდება სახელმწიფო ორგანოების მიერ ჩატარებული გამოძიებისგან და შეიძლება წინააღმდეგობაში მოვიდეს მასთან, როგორც შუალედური, ისე საბოლოო გადაწყვეტილებით. ორმა „დამოუკიდებელმა გამოძიებამ“ საქმეზე შეიძლება

გამოავლინოს აბსოლუტურად სხვადასხვა ვითარება, საქმეში სხვადასხვა მონაწილე პირები, დანაშაულის კვალიფიკაცია და ა.შ. ე.ი „მხარეები შეიძლება ვერ შეთანხმდნენ ყველაზე ძირეულ და არსებით საკითხებზე“. მაგრამ კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია ის, რომ „პარალელური გამოძიების“ არსებობა სამართალწარმოებაში გამოიწვევდა საჭარო პრინციპის დარღვევას, რადგან სისხლის სამართლებრივი დევნა და დანაშაულთან ბრძოლა აღარ იქნებოდა მართოდენ სახელმწიფოს უფლება. ამ პრეროგატივას იგი „გაიყოფდა“ ადვოკატთან, რომელსაც ექნებოდა საშუალება, ჩაეტარებინა პარალელური გამოძიება.

რა თქმა უნდა, ასეთი აბსურდის წარმოდგენა შეუძლებელია. ამ ლოგიკით სახელმწიფო თავისი კანონმდებლობით ადვოკატურას უფლებას აძლევს, აღძრას და გამოიძიოს სისხლის სამართლის საქმე გამოძიებასთან თანაბრად. მსგავსი პრეცედენტი მსოფლიო სამართლის ისტორიაშიც კი არ არსებულა, მით უმეტეს, თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოებში.

აქედან გამომდინარე, წინადადებები ე.წ პარალელური გამოძიების შემოღების შესახებ ჩანასახშივე განწირული იყო წარუმატებლობისათვის. მას უარყოფდნენ როგორც მეცნიერ-იურისტები, ასევე სამართალდამცავი ორგანოების პრაქტიკოსი თანამშრომლები და სრულიად დასაბუთებულად, რადგანაც ადვოკატს არ აქვს უნარი სისხლის სამართლის საქმეზე ჩაატაროს გამოძიება სახელმწიფოს კომპეტენტურ ორგანოებთან თანაბრად, რადგანაც დამცველის როლი სისხლის სამართლის პროცესში სულ სხვაა. კერძოდ, ადვოკატის მიზანია კვალიფიციური იურიდიული დახმარების აღმოჩენა და ბრალდებულის, მსჯავრდებულის უფლებების ჭეროვანი დაცვა.

რუსი მეცნიერი ო.ბაევი 90-იან წლებში ეწინააღმდეგებოდა დაცვის მხარისათვის „დამოუკიდებელი გამოძიების“ შექმნის იდეას და არგუმენტად მოჰყავდა მოსაზ-

2 Bradley M., 1987. The Failure of The Criminal Procedure Revolution. Greenwood Press. №2, p. 57.

რება, რომ „ადვოკატისათვის უფლებების უსაზღვრო გაზრდა, ბრალდების ინსტრუმენტთა ნაწილის მათთვის გადაბარება, არსებითად ნიშნავს „პარალელური გამოძიების“ ჩატარების უფლების მინიჭებას“³.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ტერმინი „პარალელური გამოძიება“ ყოველად მიუღებელია სისხლის სამართლის პროცესისათვის, რადგან იგი არ ესატყვისება საპროცესო სამართლის არცერთ პრინციპს, პირიქით, მათთან მოდის თვისობრივ წინააღმდეგობაში, რაც არაკანონიერს ხდის, თუნდაც მის თეორიულ არსებობას.

რაც შეეხება ტერმინს „ალტერნატიული გამოძიება“, ისიც ვერ იქნება ზუსტი ამსახველი იმ მოვალეობებისა, რასაც რეალურად ადვოკატი უნდა ახორციელებდეს სისხლის სამართლის პროცესში. ალტერნატიული გამოძიება აღიქმება, როგორც „გამოძიების ერთ-ერთი სახე“, რომლის ჩატარების უფლებაც გააჩნია დაცვის მხარეს. „პარალელური გამოძიებისგან“ განსხვავებით „ალტერნატიული გამოძიება“, სახელმწიფო გამოძიებისგან სრულად განცალკევებული არ არის, თუმცა ამ შემთხვევაშიც არ არის გამორიცხული, რომ მხარეები სხვადასხვა შედეგებამდე მივიდნენ.

ბუნებრივია, „ალტერნატიული გამოძიება“ თავისთავად არ წარმოადგენს ღირსეულ ალტერნატივას მრავალსაუკუნოვანი ისტორიით შემოწმებული სახელმწიფო გამოძიებისა, თუნდაც მრავალი არსებითი ნაკლოვანებების გათვალისწინებით. ამას გარდა, ადვოკატი პროფესიულად არ არის მომზადებული იმისათვის, რომ ჩაატაროს სისხლის სამართლის საქმის გამოძიება იმ სახით, რომ თავისი არსით იგი გახდეს სახელმწიფო გამოძიების ალტერნატივა, რომელსაც ახორციელებენ კომპეტენტური ორგანოები.

ტერმინები: „კერძო საადვოკატო გა-

მოძიება“ და „კერძო საადვოკატო ზომები“ ასევე ვერ ესატყვისება ადვოკატის საპროცესო საქმიანობის სრულ აღწერილობას. ამ შემთხვევაში საკვანძო მნიშვნელობა გააჩნია სიტყვას „კერძო“. ჩვენი აზრით, საადვოკატო საქმიანობა, რომელიც მიმართულია გარკვეული გარემოებების დადგენასა და მტკიცებულებების მოპოვებაზე, არის საჯარო-სამართლებრივი და არა კერძო.

„კერძო საადვოკატო საქმიანობა აღიქმება“ როგორც ადვოკატის დამოუკიდებელი საქმიანობა, რომელსაც შემხებლობა არ გააჩნია სახელმწიფო გამოძიებასთან. ამ შემთხვევაში ადვოკატი რაღაც მიზნის მისაღწევად გამოძიების კონკრეტულ ეტაპზე ატარებს კონკრეტულ ღონისძიებებს, თუმცა მნიშვნელოვანი ის არის, რომ თვითესმოქმედება, ან მიღებული შედეგი კავშირში არ არის სახელმწიფო გამოძიებასთან, ანუ არ შეიძინა საჯარო ხასიათი, რომელიც თანდაყოლილია საადვოკატო საქმიანობისათვის. ადვოკატი, კანონზე დაყრდნობით, მონაწილეობს სხვადასხვა საგამოძიებო მოქმედებებში, აყენებს შუამდგომლობებს, ასრულებს კანონით მინიჭებულ სხვა ვალდებულებებს, რომელიც მას სძენს საჯარო ხასიათს, რომელიც მიმართულია კლიენტის ინტერესების დაცვისათვის.

აქედან გამომდინარე, საადვოკატო გამოძიების ფარგლებში ადვოკატი ჩართულია გამოძიების მიმდინარეობაში, ის გამოძიების განუყოფელი ნაწილია, ხოლო „კერძო საადვოკატო გამოძიება“ ან „კერძო საგამოძიებო ზომები“ ამ ხასიათს არ ფლობენ. სწორედ ამაში მდგომარეობს პრინციპული სხვაობა საადვოკატო გამოძიებასა და დასახელებულ ცნებებს შორის.

დადგა დრო, განვიხილოთ ტერმინი „საადვოკატო გამოძიება“. იგი პრინციპულად ბევრი პარამეტრით განსხვავდება „პარალელური გამოძიებისგან“, „ალტერნატიული გამოძიებისგან“ და „კერძო საადვოკატო გამოძიებისგან“. ჩვენი აზრით, ტერმინი „საადვოკატო გამოძიება“

3 Баев М. О., 1998. Тактика профессиональной защиты от обвинения в уголовном процессе России : автореф. дис. канд. юрид. наук. Воронеж. Стр. 45.

უფრო მეტად ადეკვატურად გამოხატავს ადვოკატის საპროცესო მოღვაწეობის ბუნებას, არსს, როლსა და ადგილს გამოძიების ეტაპზე, რაც მას აძლევს შესაძლებლობას, მიზანმიმართულად და შედეგიანად დაიცვას ბრალდებულის უფლებები და ინტერესები მის მიერ გამოვლენილი, მოპოვებული და შეკრებილი მტკიცებულებების საფუძველზე.

რუსი მეცნიერი ე. მარტინჩიკი აღნიშნავდა: „საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის ფარგლებში, ადვოკატი გამოძიებას აწარმოებს არა სახელმწიფო გამოძიების პარალელურად, არა იმის გამო, რომ წარმოაჩინოს თავისი უნარიანობა, არამედ იმ სიცარიელის შესავსებად, რაც უკვე გამოავლინეს შესაბამისმა კომპეტენტურმა პირებმა“.⁴

საადვოკატო გამოძიება წარმოადგენს ცალმხრივი გარემოებების გამოვლენასა და მტკიცებულებების მოპოვებაზე ორიენტირებულ საქმიანობას, რაც მიმართულია დაცვის ქვეშ მყოფის უდანაშაულობის, მისი მდგომარეობის შემსუბუქებისა და რეაბილიტაციისათვის. საადვოკატო გამოძიების მსგელობისა შეგროვილი მტკიცებულებები არ წარმოადგენენ ცალკე სისხლის სამართლის საქმეს, ისინი ერთვებიან სახელმწიფო გამოძიებას და წარმოადგენენ მის განუყოფელ ნაწილს.

საადვოკატო გამოძიება გამოდის, როგორც სახელმწიფო გამოძიების შემადგენელი და თანმდევი ნაწილი, მისი ერთ-ერთი სახე. იგი ჰარმონიულად ავსებს სახელმწიფო გამოძიებას. აქედან გამომდინარე, სისხლის სამართლის პროცესში ტერმინი „გამოძიება“ ექსკლუზიურად მიკუთვნებული აღარ უნდა იყოს მართოდენ სახელმწიფოსათვის. ტერმინში „გამოძიება“ მოცული უნდა იყოს, როგორც სახელმწიფო გამოძიება, ასევე საადვოკატო გამოძიება. თუმცა, აქვე

უნდა ავლნიშნოთ, რომ ეს უკანასკნელი ასრულებს სუბსიდირებულ (დამხმარე) როლს, იგი გამოიყენება მხოლოდ მაშინ, როდესაც დაცვის მხარე, ადვოკატის სახით, მიდის დასკვნამდე, რომ გამოძიების დროს არ არის ან სრულად არ არის დადგენილი გარემოებები, რაც მნიშვნელოვანია კლიენტის უფლებების დაცვისთვის. მაგ: როდესაც სრული სისავსით არ არის შეგროვილი მტკიცებულებები, რაც დადებით გავლენას ახდენს როგორც ბრალდებულის პიროვნებაზე, ასევე სასჯელის სახესა და ოდენობაზე.

კიდევ ერთი მკაფიო განსხვავება სახელმწიფო გამოძიებასა და საადვოკატო გამოძიებას შორის არის ის, რომ პროკურორი და გამომძიებელი სისხლის სამართლის საქმეს განიხილავენ სრული მოცულობით, მაშინ როდესაც ადვოკატს ეს ვალდებულება არ გააჩნია და არც შეიძლება გააჩნდეს. აქედან გამომდინარე, ადვოკატი ახორციელებს „ნაწილობრივ“ გამოძიებას. საადვოკატო გამოძიება ატარებს ცალმხრივ ხასიათს და ადვოკატი ვალდებული არ არის საქმეზე მსვლელობის დროს დაადგინოს ქვეშარტება. იგი თავისი საპროცესო საქმიანობით მოწოდებულია, შეამსუბუქოს კლიენტის სამართლებრივი მდგომარეობა.

ზემოხსენებულთან დაკავშირებით ყურადსაღებია ის გარემოებაც, რომ გამამტყუნებელი განაჩენი არ შეიძლება ემყარებოდეს ვარაუდებს, ის უნდა იყოს დაფუძნებული მტკიცებულებათა ერთობლიობაზე. ბუნებრივია, ამ შემთხვევაში საუბარი ეხება მტკიცებულებათა იმ ერთობლიობას, რომელიც შეგროვილია ბრალდების მხარის მიერ და წარდგენილია სასამართლოში.

მტკიცებულებები, რომელსაც ადვოკატი აგროვებს და შემდგომ წარადგენს სასამართლოში, დასახელებულ ერთობლიობაში არ შედის, რადგანაც საადვოკატო გამოძიების მიზანია, სისხლის სამართლის საქმისათვის მოიპოვოს და წარადგინოს ისეთი მტკიცებულებები, რომლებიც გააქარწყლებენ ბრალდების მხარის მტკი-

4 Мартынич Е. Г., 2003. Правовые основы адвокатского расследования: состояние и перспективы (к разработке концепции и модели) / Е. Г. Мартынич // Адвокат, практика. – № 6. С. 21-29.

ცებულებებს, ხოლო დაცვის ინტერესში არ შედის ობიექტური სინამდვილის დადგენა.

სისხლის სამართლის პროცესში სახელმწიფო გამოძიების ყოველი ეტაპი მკაცრად არის განსაზღვრული, ხოლო რაც შეეხება დაცვის მხარეს, იგი შებრუნებული არ არის არავითარი საზღვრებით. ადვოკატის სურვილზეა დამოკიდებული, თუ რა რაოდენობის, რა მოცულობის მტკიცებულებებს შეაგროვებს, რომელიც მისი აზრით მნიშვნელოვანია კვალიფიციური იურიდიული დახმარების აღმოსაჩენად. კანონმდებლის მიერ ადვოკატისათვის მინიჭებული მოქმედების არეალი ლეგიტიმურ შესაძლებლობას აძლევს დაცვის მხარეს, გადაწყვიტოს კონკრეტული საკითხები, ჩაატაროს გარკვეული მოქმედებები და მიღებული შედეგით ერთი მხრივ, დაეხმაროს სახელმწიფო გამოძიებას ქვემარტების დადგენაში, მეორე მხრივ, თვითონ აღმოჩნდეს უკეთეს სამართლებრივ მდგომარეობაში. სწორედ ეს კავშირი აახლოვებს საადვოკატო გამოძიებას სახელმწიფო გამოძიებასთან.

კიდევ ერთი სხვაობა სახელმწიფო გამოძიებასა და საადვოკატო გამოძიებას შორის არის ის, რომ ადვოკატი პირადად ვერ აღადგენს დაცვის ქვეშ მყოფის დარღვეულ უფლებას, ამისათვის იგი იყენებს კანონით მინიჭებულ საშუალებებს: გასაჩივრებას, შუამდგომლობის დაყენებას, აცილებას და სხვა. ხოლო, რაც შეეხება სახელმწიფოს, იგი უფლებამოსილია, დარღვეული უფლების აღმოჩენის შემთხვევაში, პროცესის ნებისმიერ მონაწილეს აღუდგინოს შელახული უფლება.

საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტი სოციალურ ქრილში წარმოადგენს სამოქალაქო სექტორის მიერ სახელმწიფო საგამოძიებო ორგანოების კონტროლის სახეობას. მისი მიზანია, საქმეზე ქვემარტების დადგენა და ობიექტური გამოძიების ჩატარება. თუ სახელმწიფო გადაუხვევს კანონიერების გზიდან და უგულვებელყოფს ზემოხსენებულ სიკეთეებს, მაშინ ადვოკატს გააჩნია

რეალური შესაძლებლობა, საადვოკატო გამოძიების ჩატარების გზით არსებითი ზეგავლენა მოახდინოს სისხლის სამართლის საქმეზე და შეიძლება შეცვალოს მისი მიმდინარეობაც კი.

მიუხედავად იმისა, თუ რამდენი ვისაუბრეთ საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის მნიშვნელობაზე, მეცნიერებს შორის პრინციპული აზრთა სხვადასხვაობაა ადვოკატის მიერ საადვოკატო გამოძიების ჩატარებასთან და მტკიცებულებების მოპოვებასთან დაკავშირებით. ერთნი ამბობენ, რომ „მიუხედავად კანონმდებლის მიერ ადვოკატისათვის უფლებების გაზრდისა, ადვოკატის მიერ მოპოვებული მტკიცებულება, (მაგ: მოწმის დაკითხვა), არ შეიძლება გახდეს მტკიცებულება მანამ, სანამ იგივე პირი არ იქნება კომპეტენტური საგამოძიებო ორგანოს მიერ დაკითხული“⁵.

უფრო მეტიც, რუსი მეცნიერი ი.ბ მიხაილოვსკაია თვლის, რომ „კანონმდებელი შეცდა, როდესაც ადვოკატს ბრალდების თანაფარდი უფლებები მიანიჭა“. მისი აზრით „სამართალმა შესაძლოა განიცადოს სრული კრახი, თუ დამცველს უფლება ექნება ისეთი მოქმედებების შესრულებისა, რაც კომპეტენტური საგამოძიებო ორგანოს კომპეტენციაა“. ი. მიხაილოვსკაიას აზრით, დაცვის უფლება შემოიფარგლება იმით, რომ სახელმწიფოს გაუთვითცნობიერებელი მსხვერპლი არ გახდეს ბრალდებული, ამისთვისაა საჭირო დამცველის დახმარება და არა დამოუკიდებელი გამოძიების ჩასატარებლად.

ზემოხსენებული პოზიციის საპირისპიროდ ამერიკელი მეცნიერი ს. მანუელი აღნიშნავს: „ადვოკატს, რომელიც კანონიერ უფლებას ფლობს დამოუკიდებლად ჩაატაროს საპროცესო მოქმედებები მტკიცებულებების მოსაპოვებლად, ბუნებრივია, არ გააჩნია

5 იბ: Игнатов С. Ю., 2000. Адвокатская деятельность и проблемы ее совершенствования в условиях судебно-правовой реформы. учеб. пособие / С.ТО. Игнатов. Ижевск, стр. 93.

არანაირი საჭიროება დახმარებისათვის მიმართოს სახელმწიფო საგამოძებო, თუ კერძო დეტექტივების სამსახურს. მის მიერ მოპოვებული მტკიცებულებები შეფასდება სასამართლო გამოძიების დროს და არავის არ აქვს უფლება სასამართლომდე შეამოწმოს მისი მტკიცებულებითი ძალა“.

ჩვენი აზრით, იმ მეცნიერების დასკვნები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის არსებობას, ნაკლებად სარწმუნო და არადამატერებელია, რადგან კანონმდებელმა დაცვის მხარეს სწორედ იმიტომ მიანიჭა გამოძიების ჩატარების უფლება, რამდენადაც პრაქტიკამ აჩვენა მისი აუცილებლობა. მხოლოდ კონსულტაციის გაწევა ვერ უზრუნველყოფს დაცვის მხარის რეალური უფლებების დაცვას, აუცილებელია კვალიფიციური იურიდიული დახმარების გაწევა, ამ დროს დომინანტი სახელმწიფოა და თუ არ იქნება ბერკეტი შეწინააღმდეგებისა, არის რისკი, რომ მოქალაქეები დაექვემდებარონ უფლების უკანონო შეზღუდვას.

საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის არსებობის ფარგლებში შეიძლება დაისვას კითხვა, ადვოკატი თავისი ძალაუფლებით ხომ არ უთანაბრდება პროკურორის, გამომძიებლის უფლებებს? თუმცა ამ კითხვაზე პასუხი ცალსახაა. განსხვავებით პროკურორისგან ან გამომძიებლისგან, ადვოკატი ძალაუფლების მატარებელი არ არის, რაც შეიძლება დაღს ასვამდეს მის სოციალურ-სამართლებრივ სტატუსს და მისი საქმიანობის მნიშვნელობას.

თავისი სტატუსით ადვოკატი – ეს არის ადვოკატთა ასოციაციის სუბიექტი, რომელიც წარმოადგენს სამოქალაქო საზოგადოებას და მოქმედებს, როგორც პროფესიონალების გაერთიანება, რომელიც მოწოდებულია იურიდიული დახმარება აღმოუჩინოს იმ პირებს, რომლებიც ამ უკანასკნელს საჭიროებენ.

ამ სტატუსში ადვოკატი ფლობს უფლებების ფართო ნაკრებს, რომელიც უფლებას აძლევს მას მხოლოდ პრეტენზია გამოხატოს ბრალდების მხარესთან

გათანაბრებაზე, თუმცა ამავე დროს გაცნობიერებული აქვს, რომ რეალურად ასეთი თანასწორობა არ არსებობს და მის დასამტკიცებლადაც არავინ იღწვის.

საქართველოში წმინდა კონსერვატიული მიდგომაა სისხლის სამართლის პროცესში უფლებების განაწილებასთან დაკავშირებით, როგორც პოლიტიკური ხელისუფლება, ისე სამართალმცოდნეების უმეტესობა თვლის, რომ სამართლებრივი ძალაუფლების უმეტესი ნაწილი უნდა ეკუთვნოდეს მხოლოდ სახელმწიფო ორგანოებს და მისი გაყოფა არ უნდა მოხდეს არცერთ სხვა ორგანიზაციასთან. უფრო მეტიც, კანონმდებლობაში გატარებულმა რეფორმებმა, რომლებმაც გარკვეული დოზით გააფართოვეს დაცვის უფლებები, აღაშფოთა პროკურატურაში, გამოძიებაში და სამეცნიერო სფეროში მოღვაწე წარმომადგენლები.

საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის ფარგლებში ნაწილი მეცნიერებისა თვლიან, რომ თუ საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტს პრეტენზია აქვს რაღაც დოზით გაუთანაბრდეს სახელმწიფო გამოძიებას, მაშინ „სახელმწიფო გამოძიების“ მსგავსი ნიშან-თვისებები უნდა გააჩნდეს და ამ შემთხვევაში ყურადღებას ამახვილებენ ფორმალურ საკითხებზე. მეცნიერების აზრით, ადვოკატმა უნდა შექმნას გარკვეული დოკუმენტი, რომელიც დაადასტურებს საადვოკატო გამოძიების დაწყებას, ასევე უნდა იყოს გამოძიების დასრულების დამადასტურებელი დოკუმენტი, სადაც უნდა იყოს ასახული, თუ რა სახის დაცვის ტაქტიკა აირჩია დამცველმა გამოძიების მიმდინარეობისას და ა.შ.

რუსი მეცნიერის ა.ვორონოვის აზრით, „საადვოკატო გამოძიება, უნდა ითვალისწინებდეს შესაბამისი დოკუმენტის შედგენას“⁶. მაგალითად მოჰყავს: (საადვოკატო გამოძიების დაწყების აქტი)

ამ საკითხთან დაკავშირებით უფრო ლიბერალური მიდგომა აქვთ ამერიკელ მეცნიერებს. მ. ლიპმანის მსჯელობის

6 Воронов А. А., 2005, О праве адвоката на соби́рание доказательств. Закон и право. №1. Стр. 39-40.

თანახმად „ადვოკატი შებოჭილი არ უნდა იყოს ფორმალური დოკუმენტების შედგენით“, მისი აზრით, საადვოკატო გამოძიების დასრულების დოკუმენტად შეიძლება ჩაითვალოს დაცვითი სიტყვა, როგორც ადვოკატის მოღვაწეობის საპროცესო დოკუმენტი. მისი აზრით, დაცვითი სიტყვა ეს არის საადვოკატო საქმიანობის, ანალიტიკური, სააზროვნო საბოლოო შემფასებელი პროდუქტი და არ არის აუცილებელი კანონმდებელმა დაავალოს ადვოკატს რაიმე სახის დამატებითი დოკუმენტების შედგენა. ისედაც თუ ადვოკატმა სისხლის სამართლის საქმეზე არ განახორციელა გარკვეული საგამოძიებო მოქმედებები, მაშინ არ არსებობს ინფორმაციული და საპროცესო – სამართლებრივი საფუძველი ისეთი იურიდიული დოკუმენტის შედგენისა, როგორცაა დაცვითი სიტყვა.

საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესში მსგავს ფორმალურ საკითხებზე საუბარი არ არის, ჩვენ შეგვიძლია მხოლოდ თეორიულ დონეზე გავაანალიზოთ მისი არსი და მნიშვნელობა. თუმცა შეიძლება დაისვას კითხვა დღევანდელ რეალობაში, რამდენად აუცილებელია ადვოკატი დავავალდებულოთ ფორმალური დოკუმენტების შედგენით? ხომ შეიძლება არსებობდეს ისეთი სისხლის სამართლის საქმეები, სადაც ადვოკატი არ საჭიროებს გამოძიების ჩატარებას, ხოლო თუ კანონმდებელი ადვოკატს მოსთხოვს გარკვეული ფორმალობების დაცვას, მაშინ გამოდის რომ, ჩვენ კალაპოტში ვაყენებთ საადვოკატო საქმიანობას და ის ხიბლი რაც ადვოკატურას ახასიათებს, „თავისუფლება“, ამ შემთხვევაში დაიკარგება. აქედან გამომდინარე, რთულია პირდაპირი პასუხი გაეცეს კითხვას, თუმცა ალბათ იურისტების უმეტესობა მხარს დაუჭერდა ზედმეტი ფორმალობების თავიდან აცილებას.

დასკვნა

ჩატარებული კვლევის საფუძველზე დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სისხლის სამართლის პროცესში საადვოკატო გამოძიების ინსტიტუტის მნიშვნელობა უდაოდ დიდია, რადგან იგი თამაშობს საკომპენსაციო როლს სახელმწიფო გამოძიებასთან მიმართებაში.

სამართლის საპროცესო სამართლებრივი თვალსაზრისით საადვოკატო გამოძიება – ეს არის ბრალდებულის, მსჯავრდებულის უფლებების და თავისუფლებების, კანონიერი ინტერესების დაცვის უნივერსალური და ეფექტური გარანტია. იგი შესაძლებლობას აძლევს თითოეულ მათგანს, რეალური გავლენა მოახდინოს სისხლის სამართალწარმოებაზე და არ დაუშვან სახელმწიფოს მხრიდან შეგნებული თუ უნებლიე ხელყოფა სამოქალაქო და საპროცესო უფლებებისა.

ამრიგად საადვოკატო გამოძიება – ეს არის კანონზე დაფუძნებული სამართლებრივი ინსტიტუტი და დაცვის უფლების ქრილში იგი ემყარება საჯარო საქმიანობის სამართლებრივ საფუძველს, რომელსაც გამოძიების მიმდინარეობისას ადვოკატი ახორციელებს დაცვის ქვეშ მყოფის ინტერესების დასაცავად. „საადვოკატო გამოძიების“ მიზანია, მოიპოვოს, დაადგინოს და გამოავლინოს იმ მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომელიც მნიშვნელოვანია ბრალდების უარსაყოფად ან მის შესამსუბუქებლად.

ბაშოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია. 1995. matsne.gov.ge
2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. 1999. matsne.gov.ge
3. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. 2009. matsne.gov.ge
4. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. 1998. matsne.gov.ge
5. ბრედლი მ., 1987. სისხლის სამართლის პროცესის რეგოლაციის მარცხი, გრინვუდის პრესა.
6. ბარტონ ლ., 1987. სისხლის სამართლის პროცესის სტრუქტურა: საფრანგეთის კანონები და პრაქტიკა, საბჭოთა კავშირი, ჩინეთი და ამერიკის შეერთებული შტატები, გრინვუდის პრესა.
7. ამარ ბ., აქილ რ., 1996. კონსტიტუციური სისხლის სამართლის პროცესის მომავალი, ამერიკული სისხლის სამართლის მიმოხილვა. ტ-33, N.4, ზაფხული.
8. სტეფანოს ბ., 2003. რეალური სამყაროს ცვლილება სისხლის სამართლის პროცესში. სისხლის სამართლისა და კრიმინოლოგიის ჟურნალი, ტ- 93, NN2-3, გაზაფხული.
9. დრიპსი ა., 2001. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კონსტიტუციური თეორია: დიქსერონი, მირანდა და უწყვეტი ქვესტი ვილიამისა და მერის „ფართო მაგრამ ზედაპირული“ კანონის განხილვაზე. ტ-43, N1, ოქტომბერი.

ვლადიმერ მაჭარაშვილი

THE LEGAL NATURE OF THE "ATTORNEY'S INVESTIGATION" AS OF A LEGAL INSTITUTION

Vladimer Macharashvili

Caucasus International University, PhD Candidate

KEY WORDS: Accused, Attorney, Theory

RESUME

This paper aims to provide readers with the new legal institution, which is called the 'attorney's investigation'. In 2009, adopted criminal procedure code introduced innovation in criminal proceedings. At a first glance, the human rights are more effectively dealt, affirmative action mechanisms are increased in favor of accused and defendant. The new law granted to defendant the right to conduct an independent investigation in the criminal case and to introduce to the court the evidence obtained as a result of the investigation that has equal power in comparison with the one obtained by the prosecution.

The paper will focus on conceptual issues of "attorney's investigation" and examine its legal nature, goals and objectives. The paper will also discuss different ways and possibilities for the lawyers to obtain the evidence during the "attorney's investigation" process.

NOTES:

1. Tomin V.T., 1996. Commentary on the Criminal Procedure Code of the RSFSR. ed. M., p. 88. (In Russian)
2. Craig M., 1987., The Failure of The Criminal Procedure Revolution. Greenwood Press. #2, p.57. (In English)
3. Baev M. O., 1998, Tactics of professional defense against accusations in the criminal process of Russia: author's abstract. Dis. Cand. Jurid.

- Sciences. Voronezh. P.45. (In Russian)
4. Martynchik E.G., 2003. Legal basis of the lawyer's investigation: state and prospects (to the development of the concept and models) / EG Martynchik // Advocate, Practice. – No. 6. – P. 21-29. (In Russian)
  5. Ignatov V.S., 2000. Advocacy and problems of its improvement in the context of judicial and legal reform: Textbook. Allowance / S.TO. Ignatov. Izhevsk, p. 93. (In Russian)
  6. Voronov A.A. 2005., On the Lawyer's Right to Collect Evidence / A.A Voronov // Law and Law. – No. 1. P. 39-40. (In Russian)

BIBLIOGRAPHY:

1. The Constitution of Georgia. 1995. matsne.gov.ge. (In Georgian)
2. Criminal Code of Georgia. 1999. matsne.gov.ge. (In Georgian)
3. Criminal procedure Code of Georgia. 2009. matsne.gov.ge. (In Georgian)
4. Criminal procedure Code of Georgia. 1998. matsne.gov.ge. (In Georgian)
5. Craig M., 1987. The Failure of the Criminal Procedure Revolution Greenwood Press. (In English)
6. Barton L., 1987. The Structure of Criminal Procedure: Laws and Practice of France, the Soviet Union, China, and the United States Greenwood Press. (In Russian)
7. Amar B., Akhil Reed., 1996. The Future of Constitutional Criminal Procedure American Criminal Law Review, Vol.33, NO. 4, Summer. (In Russian)
8. Bibas S., 2003. The Real-World Shift in Criminal Procedure Journal of Criminal Law and Criminology, Vol.93 NO. 2-3, Spring. (In English)
9. Dripps A., 2001. Constitutional Theory for Criminal Procedure: Dickerson, Miranda, and the Continuing Quest for Broad-but-Shallow William and Mary Law Review, Vol.43, NO. 1, October. (In Russian)